

Opinnäytetyö (AMK)

Journalismin koulutusohjelma

Yhteisöviestintä

2016

Janne Kaakko

RELIIKKI TIELLÄ NETTIIN

– pohdintoja verkkoajan tv-kritiikistä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Janne Kaakko

RELIIKKI TIELLÄ NETTIIN

Opinnäytetyö tarjoaa kyselyyn, haastatteluihin ja tekijän omiin havaintoihin nojaten näkemyksiä siitä, millaisia muutostarpeita nykyinen median murros tuo sanomalehdessä julkaistulle televisiokritiikille. Lähtökohtana on ajatus televisiokritiikistä yhtenä journalistisena juttutyypinä, jonka muun journalismin tavoin kuuluu muuttua ja kehittyä ympäröivän ajan mukana. Toistaiseksi muuttoliike on ollut hidasta, mutta eittämättä ennen pitkää myös tv-kritiikki matkaa muun journalistisen aineiston mukana nettiin.

Verkko poikkeaa kuitenkin monin tavoin painetusta lehdestä. Työssä kysytään, mitä tämä median muuttuva ympäristö merkitsee televisiokritiikille? Muotoseikkojen sijaan paneudutaan ennen kaikkea tv-kritiikin yleisöpalvelurooliin ja siihen kohdistuviin muutospaineisiin. Tavoitteena on löytää tv-kritiikille keinoja täyttää palvelutehtävänsä nykyistä paremmin ja ajanmukaisemmin.

Perinteistä sanomalehteen painettua tv-kritiikkiä kehoitetaan luopumaan historiansa painolastista ja siihen liittyvästä asiantuntemuksen mystifioinnista. Tv-kritikoilta kaivataan nyt toimenkuvan ja roolin tarkistusta. Muilla kulttuurialoilla jo yleistynyt internetin harrastajakritiikki innokkaine ilmentymineen tulisi nähdä uhan sijasta kirittäjänä entistä persoonallisemmalle, ilmeikkäämmälle ja paremmin kohdistetulle tv-kritiikille. Koska televisio käsitteenä elää ja laajenee koko ajan, todetaan tilausta olevan myös ohjelmatulvaa siivilöivälle ja analysoivalle kuraattoriroolille.

Päivitetylle tv-kritiikille etsitään lopuksi luontevinta verkkoalustaa ja todetaan lehden omien julkaisukanavien saavan yhä yleisöltä eniten kannatusta. Samalla kuitenkin korostetaan, että yhtä vähän kuin on olemassa yhtä oikeaa tv-kritiikkiä, yhdenmukaista tv-ohjelmistoa tai yhdenmukaista yleisöä, ei ole myöskään yhtä ainoaa oikeaa tv-kritiikin julkaisupaikkaa ja -tapaa. Mahdollisimman monimuotoiselle ja monipuoliselle televisiokritiikille nähdään sen sijaan käyttöä myös jatkossa.

ASIASANAT:

Kritiikki, televisio, arvostelut, journalismi, Internet, sosiaalinen media, blogit, objektiivisuus, tunteet, fanius, kohderyhmät, kuratointi.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Journalism | Organizational Communication

2016 | 34 p.

Instructor Samuel Raunio

Janne Kaakko

RELIC ON THE ROAD INTO THE NET

This thesis offers thoughts about what the so called media intrusion means – or should mean – to the traditional, printed television reviews. Tv-reviews are seen here as a one kind of journalistic genre that should always evolve along with other journalistic genres. Unless it wants to regress to mere relic it is inevitable that, just like the other types of newspaper journalism, television criticism also is going to find its way into the net.

In particular, this thesis is interested in reviews role as a public service. How that service could be more up-to-date? Possible answers to that are offered here with the help of source literature, expert interviews and reception survey. It is suggested that television reviews should abandon its restrictive and totally unnecessary mystification of expertise. As a part of that tv-reviewers role should be re-evaluated and make it better targeted, more personal and emotionally effective.

The very definition of television itself has changed. Provider-driven medium with its few channels and strictly scheduled programming has been changed to consumer-driven medium with a vast range of channels and programs. That is why the professional television criticism of today might serve its purpose best as a kind of curation where the tv-reviewer explores, sorts and analyses this massive content, then picks up the most interesting and relevant works for different interest groups and gives his or hers personal approaches and insights into them.

Among the public the most supported forum for this updated tv-criticism is still the familiar newspaper with their own websites. Still, as impossible as there is to have an homogenous tv-audience or homogenous tv-programs, as impossible it is to have homogenous tv-reviews with only the one right way or place to write them. On the contrary, the more diverse and versatile television reviews and their platforms are, the more likely they will continue to exist in the future.

KEYWORDS:

criticism, television, reviews, journalism, Internet, social media, blogs, objectivity, emotions, fandom, target groups, curation.

SISÄLTÖ

1 TAUSTAA: TV-KRITIIKKI, RELIIKKI?	5
2 JOURNALISTISEN TV-KRITIIKIN KIPUKOHTIA	8
2.1 Tv-kriitikko, viileä asiantuntija vai intoileva journalisti?	8
2.2 Taiteilua tilkunpalasella: Tv-kritiikin marginaalisuus ja pinnallisuus	10
3 TV-KRITIIKIN TEHTÄVÄ?	12
3.1 Generalistista genrespesialistiksi	12
3.2 Tunnetta ja persoonaa peliin	15
3.3 Kuluttajapalvelua ja kuratointia	18
4 VERKOT VERKON VESILLE: MISTÄ KOTI KRITIIKILLE?	23
4.1 Perinteisen median verkkosivut	23
4.2 Verkon tv-lehdet ja -oppaat	25
4.3 Blogit	26
4.4 Muut some-palvelut	28
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	30
LÄHTEET	32

LIITTEET

Liite 1. Kysely tv-kritiikistä

KUVIOT

Kuvio 1. Miksi ensisijaisesti et lue tv-kritiikkejä?	15
Kuvio 2. Millä verkkoalustalla lukisit mieluiten tv-kritiikkiä?	23

1 TAUSTAA: TV-KRITIIKKI, RELIIKKI?

Opinnäytetyöni sai alkunsa ammatillisesta ahdistuksesta. Olen *Aamulehden* avustava toimittaja ja kirjoitan työkseni televisio-ohjelmista. Ammatillinen identiteettini on häilyvä ja kulkee jossain journalistin ja kriitikon välimaastossa. Myös toimenkuvani tulevaisuus on täynnä kysymysmerkkejä.

Epävarmuuden taustalla väijyy koko viestintäalaa ravisteleva rakennemurros. Yhä useampi suomalainen on internetin ja sosiaalisen median parissa syntynyt ja kasvanut kansalainen, niin kutsuttu nettinatiivi, jolle perinteinen paperilehti on jo täysi kummajainen, jäänne menneestä. ”Desktop on uusi printti”, julistavat tv-talot (Lindholm 2013). Silti sanomalehdissä televisiokritiikkiä tarjotaan yhä pääosin musteentuoksuisessa muodossa. *Aamulehdessä* poikkeuksen tekevät vain irtonumeroiden digitaaliset, maksulliset näköisversiot, jotka kuitenkin sisältävät täysin samat arviot kuin painetussa lehdessä, eivätkä täten erityisesti hyödynnä verkkoalustan ominaislaatua.

Tv-kritiikki ja sen kulutustottumuksiltaan muuttunut yleisö eivät kohtaa nykytilanteessa parhaalla mahdollisella tavalla. Ongelma ei koske ainoastaan *Aamulehteä* ja sen tv-arvioita, vaan koko kulttuurikritiikin ja -journalismin kenttää. Samaan mediatiloon kuuluva *Ilta-lehti* esimerkiksi ehti jo tehdä ongelmallisesta yleisösuhteesta omat johtopäätöksensä, kun se kesästä 2015 lukien alkoi karsia elokuva-kritiikkiensä määrää lehdessä huomattavasti.

Perusteltua on puhua kritiikin kriisistä. Toisaalta, kuten kriitikko Petteri Lehtonen (1994, 16) muistuttaa, kriisissä asuu aina myös uuden alun mahdollisuus. Jotta kritiikki puolustaisi jatkossakin paikkaansa journalismin kentällä, olisi sen kuitenkin kyettävä uudistumaan. Kuten kulttuuritoimittaja Maila-Katriina Tuominen (2010, 28) on todennut, ennen kaikkea kritiikin täytyisi löytää paikkansa verkossa ja sosiaalisessa mediassa. Toisin sanoen, reliikin tulisi löytää tiensä nettiin.

Opinnäytetyöni kysyy, mitä median muuttunut toimintaympäristö merkitsee televisiokritiikille: missä, millaista, mitä tehtävää ja ketä varten tv-kritiikin tulisi nyt ja

tulevaisuudessa olla? Tarjolla ei ole valmiita reseptejä ja kaiken kattavia ratkaisumalleja siihen, miten televisiokritiikki ja -kriitikko voisivat median myllerryksestä selvitä. Sen sijaan työn tavoite on sama kuin hyvällä kritiikillä: se haluaa herättää ajatuksia, tarjota vaihtoehtoisia näkökulmia ja luoda pohjaa aiheesta toivon mukaan viriävälle jatkokeskustelulle ja kehitysideoille.

Kritiikki ei ole käsitteenä ongelmaton. Tutkija- ja kriitikkokunnan keskuudessa sillä viitataan usein analyttiseen, arvottavaan ja etäisyyttä kohteeseensa otta-vaan kirjoittaja-asenteeseen ja -asemaan, joka ei rajoitu ainoastaan journalistiseen kontekstiin (esim. Ihonen 2000; Elfving 2008, 60–61; Selkokari 2010, 8). Journalistisen televisiokritiikin kohdalla puhutaan tällöin enemmän arvioista tai vaikkapa esikatseluista (ks. Pantti 2002, 91; Elfving 2008, 60–61). Tähän semanttiseen kädenvääntöön en näe kuitenkaan syytä kotimaisessa, sanoma- ja aikakauslehtikontekstiin vakiintuneessa televisiokritiikissä. Työni lähtökohtana on täten näkemys tv-kritiikistä yhtenä journalistisena juttutyypinä (tekstilajina, genrenä), joka muiden journalististen juttutyypien tavoin elää ja muuttuu ajan ja ympäristön mukana (vrt. Pantti 2002, 89). Jos ja kun tv-kritiikki siirtyy muun journalistisen materiaalin ohella verkkoon, mitä seurauksia tällä on kritiikille? Ennen kaikkea työni on kiinnostunut siitä, mitä muutospaineita murros tuo tv-kritiikin yleisösuhteelle ja roolille.

Liikkeelle lähdetään journalistisen tv-kritiikin historiasta, sen nykykritiikille tuomasta painolastista ja tulevaisuudelle asettamista haasteista. Tämän jälkeen siirretään painopistettä lähemmäs kohti käytännön tasoa ja tätä päivää ja etsitään ratkaisukeinoja edellä esiin nousseille ongelmille. Lopuksi pohditaan tutkimusaineiston pohjalta, millä verkkoalustalla tv-kritiikkiä olisi luontevinta tarjota. Teoreettisena selkänäojana käytetään pääasiassa kulttuurikritiikistä ja -journalismista julkaistua kirjallista ja sähköistä lähdeaineistoa. Näkemyksiä aiheesta on kerätty myös haastatteleamalla kolmea tv-arvostelijaa. Haastattelut tehtiin sähköpostitse kevään ja kesän 2015 aikana. Journalistisesti painottunutta kriitikkopolvea haastatelluista edustaa *Aamulehden* radio & tv -sivuja sekä *Tv-viikko* -liitettä toimittava Elina Laurila. Turkulainen Jerry Kurunen tuo puolestaan työhön harrastajakriitikon näkökulman. Erityisesti suoratoistopalvelujen sarjoista kirjoittaneen Kurusen

sarja-arvioita voi nykyisin lukea verkkojulkaisu XTV:n sivuilla. Sitä ennen hän toimitti tv- ja elokuva-arvioita tarjonnutta Asema-blogia. Verkkoympäristö on tuttu myös asiantuntijatrion täydentävälle *Imagen* elokuva- ja tv-kriitikko Anton Vanha-Majamaalle. *Katsoja*-nimistä blogia ylläpitävän Vanha-Majamaan elokuva- ja tv-kritiikkejä on julkaistu *Imagen* ohella esimerkiksi elokuvalehti *Episodissa*. Radio Helsingissä hän toimittaa yhdessä Joonas Kuisman kanssa televisiosta ja sen ilmiöistä keskustelemaa *Näköradio*-ohjelmaa.

Kirjallisuuden ja haastattelujen lisäksi aineistolähteenä on käytetty yleisön suhdetta tv-kritiikkiin selvittävää kyselyä (Liite 1). Kaikille avoin kysely toteutettiin Google Forms -sovelluksella elo-lokakuussa 2015 ja linkkiä siihen jaettiin muiden muassa tekijän omalla Facebook-tilillä, Turun taideakatemian ja Turun yliopiston mediatutkimuksen ainejärjestön Hurman viestintäkanavissa sekä tv- ja elokuva-harrastajien suosimassa DVD Plaza -keskustelufoorumissa. Anonyymisti jätettyjä vastauksia kyselyyn kertyi yhteensä 75.

2 JOURNALISTISEN TV-KRITIIKIN KIPUKOHTIA

Televisiokritiikin juuret ovat 1940-luvun Yhdysvalloissa, jossa kaksi newyorkilaista lehteä – *The New York Times* ja *New York Herald Tribune* – ryhtyivät vuosikymmenen keskivaiheilla julkaisemaan arvioita tuoreen viestimen sisällöstä (O'Donnell 2007, 4). Suomessa varhainen televisiokritiikki henkilöityi puolestaan arvostettuun ja arvosteltuun Jukka Kajavaan, joka 1960-luvun lopulla aloitti televisio- ja teatteriarvostelijan uransa *Helsingin Sanomissa* (Elfving 2008, 293). Vaikka televisiokritiikki siis vakiinnutti paikkansa lehtijournalismissa, oli sen asema ja tehtävä kyseisen instituution sisällä silti alusta alkaen ristiriitainen ja epäselvä.

2.1 Tv-kriitikko, viileä asiantuntija vai intoileva journalisti?

Ihanteensa ja mallinsa varhainen tv-kritiikki sai radio-, elokuva- ja teatterikritiikistä. Vaikka jaotteluperusteet hyvään ja huonoon (ts. korkeaan ja matalaan) eivät olleet yhtä selkeät kuin kyseisillä kulttuurin aloilla (ks. Elfving 2008, 290–291; Hietala 2009, 72), omaksui myös tv-kritiikki oppineen taidekasvattajan roolin. Yhdysvalloissa kriitikoiden ylisanat kohdistuivat täten kirjallisten klassikoiden sovituksiin ja moderneihin televisionäytelmiin kansan rakastamien sitcomien sijaan (O'Donnell 2007, 5). Samaan tapaan Suomessa Kajava saattoi lytätä *Me Tameloiden* ja *Naapurilähiön* kaltaisia kansan suosikkeja ja pitää niiden sijaan arvossa Ylen Televisioteatterin ”rajuja yhteiskuntashokkeja” (Elfving, 2008, 302–303).

Lehdessä kriitikon teksti on aina alisteinen normaalille toimitukselliselle prosessille, kuten jutun editoinnille ja taitolle (Saarenmaa 2009, 87). Silti myös televisiokritiikki pyrki osoittamaan omaa erityisluonnettaan ja riippumattomuuttaan muuhun journalistiseen aineistoon nähden. Kajavalaisessa televisiokritiikissä korostui yleisön yläpuolelle asettuva ja luonteeltaan kaksijakoinen ”radikaali elitismi” (Street 2005, 16). Se vastusti populaaria, kaupallista massojen viihdettä, mutta toisaalta myös uskoi television yhteiskunnalliseen muutosvoimaan (Elfving 2008,

301). Kriitikko oli tässä näkemyksessä totuudellisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen pyrkivä korkeakulttuurin puolestapuhuja, jonka ylimpiin hyveisiin kuuluivat kiihkoton objektiivisuus ja analyyttisyys (esim. Tuominen 2010, 24; Heikkilä 2012, 14–15). Kriitikko on teoksen äärellä töissä, ei nautinnollisen elämyksen perässä (Pantti 2002, 100), ja liian voimakas tunneside arvostelun kohteeseen koetaan tällöin ongelmaksi. Sari Elfvingin (2008, 323) väitöskirjassaan tekemien havaintojen mukaan tämä on näkynyt suomalaisessa televisiokritiikissä kieltäytymisenä television – ja etenkin sarjamuotoisen tv-viihteen – vaarallisesta viettelyksestä. Vaikka ohjelma-arvioissa on viljelty välillä hyvinkin tunteikasta kieltä, on sarjan pauloihin joutumista vältelty viimeiseen asti ja siirretty viettelys koskemaan vain yleisöjä, joiden lankeemuksesta ohjelman turmiolliseen sisältöön on sitten kannettu kovasti huolta.

Intohimoisen tunteilun vierastaminen ja ”kriittisessä viileydessä” (Selkokari 2010, 50) pitäytymisen voi nähdä osaltaan kapinana kulttuurijournalismin viihteellistymistä vastaan. Kriittikkokonkarit eivät ole katsoneet hyvällä lukijatutkimuksiin tuottavien lehtien keventynyttä, näyttävissä väreissä ja otsikoissa, tähtiloistossa ja speaktaakkeleissa kylpevää läpikaupallista nykylinjaa, jossa kritiikki sulautuu osaksi markkinointia (esim. Selkokari 2006, 30; Toijonen 2010b, 59). Kotimaisen televisiokirjoittelun kohdalla tämän viihteellistymisen selkeimpiä ilmentymiä ovat olleet osin jo mediakentältä kadonneet tv-lehdet, jossa tähtihaastattelut, kohu-uutiset ja julkisjuorut astuivat ohjelma-arvostelujen rinnalle ja paikalle 2000-luvun alkupuolelta lukien (ks. Kaukonen 2006, 4-8; Kurkela 2006, 10).

Sanomalehdissä kevyemmät, ”televisiota juhlistavat” (Elfving 2008, 330) jutut – kuten ohjelmaesittelyt, nostot ja henkilöhaastattelut – ovat puolestaan keskittyneet erillisiin viikkoliitteisiin. Erotukseksi niistä löytyy varsinaisille ohjelma-arvioille oma vakiintunut päivittäispaikkansa lehtien tv-sivuilta. Niissäkin painotus on silti vahvasti journalistinen. *Aamulehden* tv-sivuja toimittava Elina Laurila kertoo jopa vierastavansa kriitikkoasemaan nousemista, koska se hänen mukaansa vie tekstin turhan kauas lukijasta. Niinpä lehden arvioissa ”tavalliset ihmiset kirjoittavat televisiosta tavallisille ihmisille eikä arvosteluja kirjoittaakseen tarvitse olla kriitikko sanan varsinaisessa merkityksessä” (Laurila 2015). Kritiikkiperinteeseen

kuuluva etäisen asiantuntijan rooli koetaan lukijasuhteen kannalta ongelmalliseksi: halutaan ”säilyttää optio intoilemiseen, siihen, että voi rehellisesti fanittaa jotain sellaista, joka ei taiteen mittareilla ole hääviä, mutta joka on viihdyttävää ja josta tulee hyvä mieli” (Laurila 2015).

Linjaus on mediakentän kiristyneessä lukijakilvassa ymmärrettävä, mutta perinteisen kritiikkikäsitteksen näkökulmasta pulmallinen. Kuinka kritiikki voi puolustaa olemassaolonsa oikeutusta, mikäli ammattipätevyyteen riittävät pelkkä kirjoitustaito ja kiinnostus aiheeseen? Mihin saakka kritiikki voi markkinavetoisessa lukijoiden kosiskelussa mennä ilman että se menettää ammatillista uskottavuuttaan? Onko tulevaisuuden kriitikon paikka, kuten Suomen Arvostelijain Liiton entinen puheenjohtaja Siskotuulikki Toijonen (2010a, 110) kysyy, ”sirkushuveja seuraavan yleisön” joukossa vai tulisiko hänen kenties siirtyä suosiolla sivummalle ja tiirailla sieltä kohdetta tarkemmin ja terävämmin?

2.2 Taiteilua tilkunpalasella: Tv-kritiikin marginaalisuus ja pinnallisuus

Monella tapaa tv-kritiikki toimii marginaalista käsin jo nyt. *Aamulehdessä* keväällä 2014 tapahtuneen tabloidiuudistuksen myötä tv-arviot ovat siirtyneet kirjaimellisesti tv-sivun laitaan. Sama paikka niillä on nykyisin myös vanhaa broadsheet-kokoa käyttävässä *Turun Sanomissa*. Tv-sivujen paikaksi puolestaan on kotimaisissa sanomalehdissä vakiintunut lehden loppuosa. Pitkälti kyse lienee toimituksellisesta konventiosta: lukijaa ei ole haluttu hämmentää tuttua paikkaa vaihtamalla. Toisaalta julkaisupaikan voi nähdä myös arvovalintana. Televisio itsessään on kantanut pitkään pinnallisen ja passivoivan median mainetta, johon sivistyneen kulttuuriväen on kuulunut suhtautua kielteisesti (Hietala 2009, 70–72). Kenties tästä johtuen myös tv-sivuja koskeva arvostus on koettu journalismin kentällä vähäiseksi (ks. Ripatti 2005). Näin siitäkin huolimatta, että nykyisellään televisio on monella tapaa elinvoimaisempi kuin koskaan. Taso on toki kirjavaa, mutta silti nykytelevision parhaita saavutuksia voi täysin perustellusti pitää taiteena (esim. Hietala 2009, 73; Indiewire 2013; Shapiro 2015).

Melkoista taiteilua on tuon taiteen arvioiminenkin. Tabloidiuudistuksen myötä *Aa-mulehden* tv-arvioille varattu kahden palstan leveys kapeni yksipalstaiseen kais-taleeseen. Samalla hupeni entisestään myös arvion enimmäismerkkimäärä. Val-taosan sivusta ahmaisevat jo tuttuun tapaan päivittäiset elokuva-arviot. Tv-kritii-keille paikkoja on päivittäin maksimissaan kaksi. Uutuusköyhinä ohjelmapäivinä toki jo noiden kahden paikan täyttäminen voi olla haastavaa. Silti toimeksiantoja kärkevän avustaja-armeijan kannalta tilanne on ankea: päivän yhdestä, kah-desta arviopaikasta ja niiden tuomista leivänmurusista kamppailee toimeksianto-jen määrään nähden ylisuuri freelance-arvostelijoiden joukko. Vaikka tällainen moniäänisyys on kenties demokraattisten ihanteiden mukaista, syö se samalla arvoa sekä kritiikiltä että yksittäisen kriitikon mielipiteeltä. Eikä tilanne palvele oi-kein lukijaakaan. Kun nimi arvion alla vaihtuu jatkuvasti, on suhdetta tietyn kriiti-kon kirjoitustyyliin ja makuun vaikea muodostaa.

Tv-kriitikolta kysytäänkin nykyisin ennen kaikkea tiivistämisen taitoa ja kykyä löy-tää ohjelmaan kiintoisia tulokulmia. Tehtävä ei ole mahdoton, muttei missään ni-messä myöskään helppo. Yksi suurimmista haasteista liittyy arvioitavien ohjel-mien kirjavuuteen. Pienelle palstanpalaselle puristettuja kritiikkejä tehdään koko valtavasta ohjelmatarjonnasta aina tosi-tv:stä tiededokumentteihin. Kriitikko toi-sin sanoen painiskelee yleistoimittajille tutun ongelman kanssa: miten löytää jut-tuun mielekäs näkökulma ja kertoa aiheesta olennaisin, jos tuo aihe on itselle vieras? Osaavakin kirjoittaja saattaa tällöin helposti sortua pinnalliseen, seloste-maiseen esittelytekstiin. Tulee kerrottua vähän kaikesta, muttei paljon mistään.

3 TV-KRITIIKIN TEHTÄVÄ?

Vielä 1980-luvulla, aikana ennen internetin avaamaa tietotulvaa, ammattikriitikko saattoi perustella asiantuntija-asemansa pelkällä lukijaa laajemmalla tietämyksellä (Selkokari 2006, 30). Enää kriitikolla ei tuota ”tavallisesta rahvaasta” erottavaa etulyöntiasemaa ole. Verkossa intohimoiset harrastaja-arvostelijat ovatkin vieneet sijaa perinteisen median maksullisilta mielipiteiltä. Elitistisen erottautumisen tarpeen sijaan tätä uutta kriittikkokuntaa ohjaa käyttäjälähtöisen some-ideologian mukainen vertaisajattelu. Alan harrastajat jakavat näkemyksiään toisille alan harrastajille ja yleisö nähdään passiivisen vastaanottajan sijaan aktiivisena osallistujana teoksen arvosta käytyyn keskusteluun (ks. Ylikangas 2014).

Nettikritiikki on nähty uhkana perinteisen median puitteissa harjoitetulle ammattikritiikille. On kannettu huolta asiantuntijoista ja portinvartijoista jäävän kulttuurin alasajosta (Keen 2007, 9). Ongelma nivoutuu osaksi internetin vapaan saatavuuden ideologiaa: miksi lukija maksaisi ammattilaisen laatimasta kritiikistä, kun netistä saa arvion teoksesta ilmaiseksi ja vieläpä ”ilman turhia teorioita ja analyyssejä” (Tuominen 2010, 27). Käytännössä puhutaan siis kritikon toimeentulokriisistä, ei niinkään kritiikin kriisistä. Viime kädessä kyse on kuitenkin vain erilaisesta julkaisualustasta, joka sinällään ei uhkaa millään perustavalla tavalla itse kritiikkiä. Eikä välttämättä ammattikriitikkoakaan, mikäli hän vain on valmis sopeutumaan muutokseen ja omaksumaan työhönsä uusia välineitä ja tapoja. Päätää myös täytyisi, missä tehtävässä ja roolissa tv-kritiikki tuolloin itsensä ensisijaisesti näkee.

3.1 Generalistista genrespesialistiksi

Kuten edellä todettiin, yksi sanomalehteen kirjoittavan televisiokriitikon suurimmista haasteista koskee arvosteltavien ohjelmien kirjavuutta. Päivittäinen ohjelmisto koostuu keskenään hyvin erityyppisistä genreistä, esitystavoista ja muodoista, joiden arvioimiseen on mahdotonta löytää yleispäteviä kriteerejä. Tämä

tuli esiin myös omassa tv-kritiikkiä koskevassa kyselyssäni. Kun tiedustelin yleisön kantaa tv-kritiikin pisteytyskäytäntöön ja sen tarpeellisuuteen, nosti osa vastaajista kielteisen kantansa perusteluksi juuri ohjelmiston kirjavuuden.

Tähdet elokuvissa ihan ok, mutta muiden ohjelmien kirjavassa kentässä tähditys perustuu usein täysin häilyvään vertailuun. Pitäisikö esimerkiksi tähdet jakaa sillä perusteella, että onko esim. tosi-tv ylipäättään huonoa vai pitäisikö yksittäinen ohjelma arvioida osana tosi-tv-genreä (duunari #17, mies 25–44 v.¹)

Elokuvien ja tv-ohjelmien kirjo on niin valtava ja niiden kohderyhmät niin erilaisia, ettei yhteismitallista ja asioita yksinkertaistavaa pisteytystä kannata edes ajatella. (kohtuukäyttäjä #38, mies 45–64 v.²)

Esiin nousi myös arviointiperusteiden kirjavuus.

Jos ohjelma pisteytetään kokonaisuutena, arvioinnista tulee karkeaa. Ohjelmia voi arvioida aina niin monesta näkökulmasta, että pelkkä tähtien määrä ei välttämättä kerro paljoakaan, antaa vain ylimalkaisen kuvan johon vaikuttaa myös arvioijan henkilökohtainen mielipide. (kohtuukäyttäjä #46, nainen 18–24 v.)

Yleispätevien arvosteluperusteiden mahdottomuudesta puhuu myös *Imagen* elokuva- ja tv-kriitikko Anton Vanha-Majamaa. Vanha-Majamaa (2015) kertoo välttävänsä *Katsoja*-blogissaan arvosanoja ”muiden muassa juuri siksi, että ne typistävät kulttuurituotteen liian helposti yhteen ’totuuteen’”. Mediatutkija Veijo Hietalan (2009, 73) mielestä tv-kulttuurin kirjavan luonteen tulisikin näkyä sitä koskevassa kritiikissä. *Lähikuva*-lehden artikkelissaan Hietala hahmottelee yhteensä seitsemän erilaista lähestymistapaa, joiden monipuolista hyödyntämistä hän osaavalta tv-kriitikolta peräänkuuluttaa. Tärkeimmäksi niistä nousee genre- eli lajityyppilähtöinen kritiikki. Näin ensinnäkin siksi, ettei hyvässä genrelähtöisessä kritiikissä aseteta erityyppisiä ohjelmia paremmuusjärjestykseen. Arvioidulle kohteelle ei tällöin myöskään luoda sellaisia kriteerejä, joita sen on jo lähtökohtaisesti mahdotonta täyttää (Hietala 2009, 74).

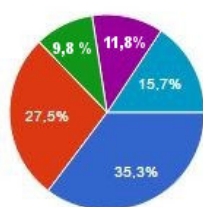
¹ Anonyymiin kyselyaineistoon viitattaessa on käytetty 1) vastaajan kyselyssä valitsemaa katsojatyypiluonnehdintaa (ks. Liite 1), 2) lähetetyn vastauksen järjestysnumeroa sekä 3) vastaajan sukupuolta ja ikäryhmää. Taustamuuttujat toimivat kyselyssä vastaajia toisistaan erottavina tunnisteenä. Kuvaus ”duunari #17, mies 25–44 v.” tarkoittaa siis kyselyn 17:tä vastaajaa, iältään 25–44 -vuotiasta miestä, joka kertoo seuraavansa televisiota työkseen.

² Luonnehdinta ”kohtuukäyttäjä” kuvaa tv-katsojatyyppeä, joka seuraa tv:stä vakituisesti muutamaa ohjelmaa. Selvä enemmistö (68 %) vastaajista luokitteli itsensä tähän katsojakategoriaan.

Elina Laurila puhuu samasta asiasta, kun hän vertaa tv-kritiikkiä muuhun kulttuurikritiikkiin. ”Eihän dekkareita, tietokirjoja ja kaunokirjallisuutta tai Tampere Filharmoniaa, Jari Sillanpäättä ja rokkikonserttia arvioida samoilla mittareilla”, Laurila huomauttaa ja kertoo ylipäättään vastustavansa lähtökohtaa, jossa ”yksi genre olisi automaattisesti toista alempiarvoisempi” (Laurila 2015).

Televisio-ohjelmien kohdalla tuo lähtökohtaisesti alempiarvoinen lajityyppi on perinteisesti ollut saippuaooppera. Tänä päivänä kultivoituneen tv-kriitikon pakko-parjattava löytyy puolestaan realityn eli tosi-tv:n parista. Vanhat jakolinjat korkeaan ja matalaan elävät siis yhä. Näkisin, että osaltaan ne myös kahlitsevat televisiokritiikkiä. Tv-kritiikin taidekeskeinen kasvattajarooli on perua ajoilta, jolloin televisio oli vielä nuori ja vasta haki muotoaan. Näin ollen sillä ei myöskään ollut omia, välineen erityislaadun huomioivia arviointiperusteitaan. 2010-luvun televisio on kuitenkin jotain aivan muuta kuin mitä se oli vuosikymmeniä sitten. Television käsite pitää nykyisellään sisällään paljon muutakin kuin pelkän olohuoneessa hehkuvan taikalaatikon. Kyseessä on kulttuurin peili, joka kehittyy ja saa uusia muotoja koko ajan. Nykytelevisiota katsotaan eri laitteista enemmän kuin koskaan (ks. Rotko & Edin 2015) ja ohjelmia virtaa eri katselukanaville valtavasti. Asiantuntevalle tv-kritiikille luulisi siis löytyvän käyttöä. Mielestäni avainsana jatkossakin on juuri asiantuntemus, mikä ei kuitenkaan tarkoita vanhoihin kaavoihin ja hierarkioihin hirttäytymistä. Nykykatsoja tuskin kaipaa vanhakantaisiin korkea vastaan matala -jakoihin nojaavaa makutuomariutta. Anton Vanha-Majamaan (2015) sanoin, ”on ajan ja merkkien tuhlausta sanoa, että reality on roskaa”, jos tv-kansa katsoo sitä sanoistasi huolimatta.

Kyselyni tulokset tukevat ajatusta. Kun tiedustelin vastaajilta ensisijaista perustetta sille, miksi he mahdollisesti eivät lue tv-kritiikkejä, ilmaisi selkeä enemmistö (35.3 %) luottavansa mieluummin omaan arvostelukykyynsä. Lähes yhtä moni (27,5 %) ilmoitti kritiikkien vastaavan kehnosti omaa tv-makua. (Kuvio 1)

luotan mieluummin omaan arvostelukykyyne	18	35.3 %
ne eivät vastaa tv-makuani	14	27.5 %
ne ovat liian vaikeaselkoisia	0	0 %
ne ovat liian kuivia ja analyttisiä	5	9.8 %
luen verkkolehtiä, joissa tv-kritiikkejä ei ole	6	11.8 %
Muu	8	15.7 %

Kuvio 1. Miksi ensisijaisesti et lue tv-kritiikkejä? Vastauksia yht. 51.

Oman arvostelukyvyn ja ohjelmamaun kriitikon mielipiteen edelle nostavat vastaukset kielinevät osaltaan kritiikki-instituutioon kohdistuvasta luottamuspulasta. Kritiikiltä toisin sanoen on luisumassa käsistä se Pierre Bourdieun (1979) ”symboliseksi pääomaksi” kutsuma määrittelyvalta, joka ylipäätään oikeuttaa sen lausumaan arvionsa teosten laadusta. Ainakin osin tämä juontanee juurensa edellä esiteltyyn ekspertiisin ongelmaan. Nykypäivän tv-kriitikko rinnastuu enemmän yleistoimittajaan kuin entisaikojen erityisasiantuntijaan. On ristiriitaista, että painavaa sanottavaa tulisi löytyä ohjelmiston koko laveasta kirjosta, kun samaan aikaan mediankulutus kulkee yhä yksilöidympään suuntaan. Mediatutkijat uskovatkin, että tulemme näkemään jatkossa entistä kohdistetumpiin ja kapea-alaisempiin kulttuurin osa-alueisiin erikoistuneita medioita omine asiaan vihkiytyneine erikoistoimittajineen (ks. Niinimäki 2015). Itse asiassa nuoriso kokoaa identiteettiään internetin kapeille käyttäjäryhmille räätälöidyistä rakennuspalikoista jo nyt. Tähän kehityskulkuun olisi varmasti televisiokritiikinkin syytä hypätä mukaan. Yleispätevien generalistien sijaan ammattikunta kaipaisi enemmän genrespesialisteja: sarjaseuraajia, realityn rakastajia, urheiluhulluja ja dokkaridiggareita. Tuntuisi loogiselta, että mitä enemmän asian kokisi omakseen, sitä helpompaa asiantuntemusta olisi osoittaa myös lukijalle ja saada hänet hyväksymään näkemyksesi.

3.2 Tunnetta ja persoonaa peliin

Intohimoinen asiasta innostuminen olisi uuden ajan genrekriitikolle sallittua, ellei peräti suotavaa. Piti siitä tai ei, nykymedian jako- ja tykkäyskulttuurissa tunne kun

on jo käytännössä välttämätön edellytys sille, että viestisi ylipäättään tavoittaa yleisönsä (esim. Takala 2014).

Moni kokeneempi kriitikko kuitenkin epäröi. Elokuvakriitikko Antti Selkokari (2010, 50) esimerkiksi kertoo suhtautuvansa työssään varauksellisesti tällaisen fanisuhdetta lähestyvän intoilun yleistymiseen. Suomen arvostelijain liiton julkaisemassa *Kritiikin kasvot* -teoksessa hän puhuu ”mielitaiteeseensa ylenpalttisen tunteellisesti” suhtautuvista ”ylenmääräisen kriittisyyden vastustajista”, joihin hän on törmännyt erityisesti fantasian lajityypin fanaattisten palvojen parissa.

Sokean vaihtoehdoton ja kritiikitön fanatismi ei tietenkään pätevään kritiikkiin kuulu. Mielestäni fanius ja fanaattisuus ovat kuitenkin kaksi eri asiaa, eikä kaikki fanius ole automaattisesti fanaattista. Pikemminkin todellista faniutta osoittaa syvällinen aiheeseen perehtyminen ja asiantuntemus, johon luonnollisena osana kuuluu myös kriittisyys omaa suosikkia kohtaan. Tätä myös monet kyselyyni vastanneista korostivat.

Todellinen fani ymmärtää myös fanittamansa sarjan heikkoudet. (addikti #36, mies 45–64 v.³)

Voi olla aihe, johon vain fani osaa johdattaa lukijan avaamalla siitä jotain uutta. (kohtuukäyttäjät #42, nainen 25–44 v.)

Jos kriitikko on ohjelman fani, hän todennäköisesti löytää siitä paljon kaikenlaista pintaa syvemältä. Mahdollisesti jotain, jota itse katsojana ei olisi huomannut, ja ehkä jotain joka saa arvostamaan sarjaa vielä enemmän. (addikti #62, nainen 18–24 v.)

Selvä enemmistö vastaajista suhtautuikin kritikon faniuteen sallivasti. Kannastaan epävarmat aprikoivat fanisuhdetta lähinnä arvion objektiivisuuden ja puolueettomuuden kannalta.

Oli fani tai ei, pitää kritikon mielestäni pystyä kertomaan arvioimastaan teoksesta objektiivisesti. (kohtuukäyttäjät #23, mies 25–44 v.)

Saa [olla fani] jos on niin ammattitaitoinen että kykenee silti arvioimaan ohjelmaa riittävän objektiivisesti ja ottamaan huomioon erilaiset katsojat. (kohtuukäyttäjät #46, nainen 18–24 v.)

³ Luonnehdinta ”addikti” kuvaa tv:n suurkuluttajaa, katsojaa, joka on koukussa moniin tv-sarjoihin.

Ehkä, ehkä ei... Jos ei ole fani niin kriitikko ehkä osaa arvostelussaan olla puolueeton. (kohtuukäyttäjät #67, nainen 25–44 v.)

Toisaalta esiin nousi myös näkemys täysin objektiivisen ja puolueettoman kritiikin mahdottomuudesta.

Kukaan ei ole objektiivinen. Aina on pohjalla historiaa ja fanin tekemä arvostelu on hyvä toiselle fanille. (kohtuukäyttäjät #41, mies 25–44 v.)

Mielestäni taidetta ja viihdettä on vaikeaa jollei mahdotonta arvioida "objektiivisesti". Kriitikko voi toki typistää työnsä esimerkiksi naurujen tai pelottavien kohtauksien laskuriksi, jonka tehtävä on vain tuottaa "tekninen" kuvaus elokuvan sisällöstä, mutta olen itse paljon kiinnostuneempi kuulemaan kriitikon omia ja henkilökohtaisia tulkintoja ja näkemyksiä. (kohtuukäyttäjät #59, mies 25–44 v.)

Osan mielestä intohimoa ja persoonallista otetta saisi löytyä kritiikeistä enemmänkin. Yksi vastaajista myös koki, että viileän etäinen objektivisuus tulkitaan kritiikissä turhan usein synonyymiksi negatiivisuudelle.

Puolueettomuus voi olla yleisesti ottaen arvostelujen sydän, mutta olen kyllästynyt lukemaan kyynisiä, haukkumasanoilla kyllästettyjä "arvosteluja", joiden kirjoittajat luulevat että kritiikin on oltava pohjimmiltaan aina negatiivista. (addikti #62, nainen 18–24 v.)

Kyseessä on ikuinen kiistanaihe kritiikistä ja sen tehtävistä käydyssä keskustelussa. Vaikka täysin objektiivinen arvio on jo lähtökohtaisesti liki mahdoton tavoite, monen mielestä sitä kohti tulisi silti pyrkiä. Kirjallisuudentutkija Markku Iho-sen (2000) mukaan muutoin on vaarana, että kritiikki keskittyy liikaa kirjoittajaan arvioidun kohteen sijaan. Eli kuten Joonas Alanteen (2013a) haastatteleva Antti Selkokari asian ilmaisee, "kriitikon ei kuulu piehtaroida oman tunne-elämyksensä voimakkuudessa". Sen sijaan kritiikin tulisi kertoa lukijalle jäsennetysti, mikä teoksessa sai tuon elämyksen aikaan.

Toisaalta objektiivisuuden tavoittelun on myös katsottu johtavan pahimmillaan laumasieluliseen, vastuuta ja vaihtoehtoisia näkemyksiä kaihtavaan yleisön kossiskeluun ja intohimottoman mekaaniseen suorittamiseen (esim. Glasser 1984; Mäkelä 1999, 7). Olisiko kenties siis viisainta välttää paikallaan polkevaa vastakainasettelua ja kulkea tässäkin kohtaa mieluummin kultaista keskietä? Mene-tellä kuten vapaa kirjoittaja Otto Suuronen Anna Kankaanpään (2013, 28) opinnäytetyössä ehdottaa: pitää kiinni omasta subjektiivisesta mielipiteestä, mutta

muistaa samalla suhteuttaa kukin teos objektiivisesti omaan genreensä ja valmistumisajankohtaansa.

Osin kyseessä lienee ikäpolvikysymys. Haastattemilleni nuoremman polven tv-arvostelijoille kriitikon tunteikas intoilu ei ole enää entisenlainen mörkö. Etenkään se ei ole sitä netin innokkaiden harrastelijakriitikoiden parissa. Arvostelijana ”intoimoiseksi harrastelijakirjoittajaksi” itsensä määrittelevä Jerry Kurunen (2015) pitää suorastaan välttämättömänä sitä, että kriitikko on asiastaan innoissaan. Liiallisella analyttisyydellä saadaan Kurusen mukaan aikaan vain kuivakoita ja varovaisen kriittisiä arvioita, joiden pohjalta on mahdotonta jakaa tuomioita teoksen laadusta. Innostuneisuuden ja harrastuneisuuden tulisi Kurusen mukaan olla kriitikon perusominaisuuksia, ja niinpä hän harmitteleekin sanaan ”harrastelija” liitettyjä negatiivisia mielleyhtymiä. Kurunen nostaa esiin oman elokuva- ja tv-sarja-arvioita tarjonneen *Asema*-bloginsa⁴. Vaikka *Asemassa* tarjotut arviot koskivat elokuvia ja sarjoja, joista arvioijat lähtökohtaisesti itse pitivät, ei se Kurusen mukaan estänyt kirjoittajia olemasta kriittisiä kyseisiä teoksia kohtaan.

Harrastuneisuus ja fanius tunnutaankin usein liitettävän yhteen, kun puhutaan nettikriitikin perinteisille lehti-arvosteluille luomista uhkakuvista. Huolessa kyse lienee silti jälleen ennen kaikkea nettikriitikin keinoista ansaintamalleista, ei niinkään itse kritiikin laadusta. Kuten *TV-maailman* elokuvista vastaava toimituspäällikkö Matti Rämö *Tutka*-lehden haastattelussa (Alanne 2013b) huomauttaa, on internetin ”rakkaudesta lajiin” -hengessä kirjoitetun kritiikin joukossa paljon sellaista materiaalia, jotka yhtä lailla voisi julkaista myös jonkin perinteisen median toimesta.

3.3 Kuluttajapalvelua ja kuratointia

Puhuttaessa ammatti- ja amatöörikriitikistä palataan ikuisuuskysymykseen siitä, kenellä ylipäätään on oikeus kutsua itseään kriitikoksi? Mikä on ”oikean” televi-

⁴ Sivuston viimeinen kirjoitus julkaistiin elokuussa 2015.

siokritiikin tärkein tehtävä ja kenelle sen tulisi olla ensisijaisesti vastuussa? Keskenään kinastelevat tällöin arvostelijan kriitikko- ja toimittajaroolit. Siis yhtäältä perinteisen kriittikkikäsityksen näkemys kriitikosta taideharrastajien palvelijana sekä toisaalta lukijälähtöisen journalismin ajatus kriitikosta tavallisena katsojana, kuin ”yhtenä meistä” (ks. Jaakkola 2006, 144–149). Innokkaiden asiantuntijien tarjoamat nettikriitikit luetaan tässä jaottelussa enemmän jälkimmäiseen kategoriaan. Ollaan eräänlaisia kansalaisjournalisteja, mediasisältöjen aktiivisia kuluttajia, arvioijia ja tuottajia. Tyydytä ei ylhäältä saneltuihin tulkintoihin, vaan muodostetaan mieluummin omia mielipiteitä ja jaetaan niitä toisille asiantuntijajille (ks. Matikainen 2011; Ylikangas 2014).

Kehityssuuntaus on herättänyt erityisen paljon keskustelua kirjabloggareiden kansoittamassa kirjallisuuskritiikissä. Kirjailija Tuula-Liina Varis (2012) puhuu paljon polemiikkia herättäneessä *Kansan Uutisten* kolumnissaan ”mutu-huttua tuotavista jokapaikanhöylistä”, jotka anastavat kritiikissä paikan asiantuntevilta ammattilaisilta. Netin blogi- ja peukutuskulttuurissa mielipiteitä on kyllä paljon, mutta laatua ja asiantuntemusta Variksen mukaan niukalti. Hänestä kritiikki kuuluu taideinstituution sisälle ja on ennen kaikkea linkki taiteilijan ja kriitikon välillä. Yleisöä palveleva ja ”uutiskriteereille alistettu” journalistinen kritiikki saa häneltä täystyrmäyksen. Kolumnissa erikseen nimeltä mainittu *Kritiikin Uutisten* päätoimittaja Aleksi Salusjärvi (2012) pitää kuitenkin Variksen tulkintaa vääränä. Kirjoittamassaan vastineessa hän muistuttaa, ettei kritiikki ole suinkaan mikään avoin asiantuntijakirje. Sitä ei kirjoiteta ensisijaisesti teoksen tekijälle, vaan sen yleisölle.

Suomessa koko ammattikritiikin käsite on ylipäättään kyseenlainen. Pelkillä kritiikeillä itsensä elättää aniharva, eikä sanomalehtiarvostelijoita erota netin harrastajakriitikoista oikeastaan mikään muu kuin pieni arvioista maksettu korvaus, julkaisualustan vakiintunut asema sekä sen mukanaan tuoma, jo valmiiksi laaja lukijapohja. Koska erityistä koulutustakaan ammattiin ei ole, täysin perusteltua on pitää Suomen niin kutsuttuja ammattikriitikoitakin pohjimmiltaan harrastelijoina, joilla vain on työhönsä ammattimainen ote (ks. Lainto 2010, 59).

Jerry Kurusen mielestä sanaan kriitikko ladataankin aivan liikaa odotuksia. Kritiikissä kyse on hänen mielestään ennen kaikkea kuluttajapalvelusta. On joku, jolta

löytyy uskallusta ottaa ohjat omiin käsiinsä sekä riittävästi kykyä kuvailla ja arvioida muille kokemaansa (Kurunen 2015). Verkossa kynnys tähän on periaatteessa matala, mutta silti ainakin tv-kritiikissä ilmeisen suuri. Tv-arvosteluihin törmää netissä yllättävänkin harvoin siihen nähden, että nykypäivän vuolaassa ohjelmavirrassa tarvetta niille olisi varmasti enemmän kuin koskaan. Suoratoistopalvelujen kasvatettua valikoimaa omilla tuotannoillaan, on esimerkiksi fiktiivisiä tv-sarjoja tarjolla valtavasti. Kurusen mukaan juuri tässä kohtaa arvostelut puolustavatkin paikkaansa eniten. Tarvitaan joku, joka etsii puolestasi valtavan tarjonnan seasta kiinnostavat tapaukset ja erottelee niiden joukosta jyvät akanoista. (Kurunen 2015.) Tätä portinvartijan roolia korostaa myös Veijo Hietala (2009, 72). Hänen mukaansa tv-kriitikko on ennen muuta valistaja tuotetulvan ja kriittisen kuluttajan välillä. Samalla kriitikko helpottaa katsojaa muovaamaan ajankäyttöään katsomismielitymystensä mukaiseksi.

Kirjallisuustutkija ja -kriitikko Mervi Kantokorven (2013, 197) mielestä tällaisen kuluttajakeskeisen tuoteseulojaroolin korostumisessa on kuitenkin ongelmansa. Kirjallisuuden puolella se on johtanut hänen mukaansa siihen, että valikoiman suuresta kirjosta esiin nousevat nykyisin vain jo lähtökohtaisesti laadukkaat, tekijältään tunnetut tai muutoin trendikkäät teokset. Samalla negatiivisen kritiikin osuus on kuihtunut Kantokorven mukaan lähes olemattomiin. Vastaavasta vaihasta kärsii myös lehdissä rajujen supistusten kohteeksi joutunut elokuvakritiikki. Kalle Kinnusen (2015) mukaan alalla ollaan jo uhkaavan lähellä sitä perin ristiriitaista tilannetta, jossa arvioita tarjotaan enää vain teoksista, joita yleisö menisi katsomaan joka tapauksessa.

Näkisin, että journalistisessa tv-kritiikissä taudinkuva on kuitenkin erilainen. Liiallisesta esikarsinnasta tuskin voi ainakaan puhua, jos lehdillä on, kuten Elina Laurila (2015) huomauttaa, ”joskus työn ja tuskan takana löytää ohjelmistosta päivittäin edes ne kaksi ohjelmaa, joita olisi mitään järkeä arvioida”. Tiettyjen aiheiden, tekijöiden tai lajityyppien suosimisesta sanomalehtien tv-kritiikkiä ei siis voi syyttää. Nähdäkseni rajaaminen on kyllä ongelma, mutta ei aineiston, vaan pikemminkin niukan palstatilan suhteen. Kapealle kaistaleelle on syvällistä analyysia hankala puristaa. Kuten edellä jo todettiin, aiheiden kirjossa lehtikritiikin laatua

heikentää myös sen laajoille yleisömassoille suunnattu yleisluontoisuus. Toimeksiantajani kunniaksi on tosin sanottava se, että *Aamulehden* freelance-arvostelijat saavat kyllä esittää toiveita itselle mieluisimmista arvostelun kohteista. Niinpä olen itsekin tietyllä tapaa ”erikoistunut” arvioimaan ennen kaikkea ulkomaisia tv-sarjoja, joita seuraan eniten myös työn ulkopuolella.

Näitä sarjoja ruotisin mieluusti tarkemminkin. Tällöin vastaan hankaavat kuitenkin printtiformaatin asettamat merkkirajat ja muotovaatimukset. Valtakunnallisen median mukana tulevat myös paineet tekstin yleistajuisuudesta ja mahdollisimman laajasta tavoitavuudesta. *Kritiikin Uutisiin* kirjoittanut Janne Mäkelä (2006, 7) löytää samat paineet musiikkijournalismin ja -kritiikin puolelta. Keskeinen kysymys Mäkelän mukaan on, millaiseen yleisöön kriitikko haluaa itsensä sitouttaa: haetaanko laajempaa lukijapohjaa vai sitoudutaanko ennemmin uskolliseen lukijakuntaan ja sen makuun?

Koska populaarin käsite ei asetu mihinkään selkeisiin raameihin, vaan elää ja muuttaa muotoaan jatkuvasti, on Mäkelän mielestä populaarikulttuurin kritiikinkin turha etsiä yhteismitallisia käsitteitä ja välineitä. Anne-Mari Lainto (2010, 64) vetää opinnäytetyössään tästä sen johtopäätöksen, että kritiikin tulisi muovata tehtäviään aina kyseessä olevan median ja arvostellun kohteen mukaan. Ajatusta aiemmin sanottuun soveltaen, tv-kritiikissäkin olisi siis turha asettaa kaikkea ohjelmatarjontaa samalle viivalle, vaan tarkastella ja arvioida kutakin ohjelmaa sen edustaman lajityypin sisällä.

Siihen, miten ohjelmasta kirjoitetaan, vaikuttaa myös se, kenelle sanat ensisijaisesti kohdistetaan. Elokuvakritiikin saralla onkin esitetty, että joskus hyvinkin suuri kuilu yleisön ja kritikon mielipiteiden välillä johtuu juuri siitä, että sanomalehtikritiikin kohdistus on pielessä: kirjoitetaan ensisijaisesti elokuvan entusias-teille ja suurkuluttajille, vaikka lukijoiden valtaosa ei sellaisia ole (Lotila 2015). Eli hieman kärjistäen, kirjoitetaan asiantuntijakirjeitä ummikoille. Tulisiko analyttisen ja ajatuksella laaditun kritiikin siis muuttaa yksinomaan erikoislehtien sivuille? Lakata hakkaamasta päättään tietämättömyyden seinään ja marssia suosiolla marginaaliin? Mielestäni ei. Elitistinen ajatus paitsi sotii lehdistön perinteistä sivistystehtävää vastaan, myös aliarvioi ja tasapäistää pahasti lehtien lukijakuntaa.

Syvälliselle kritiikille löytyy lukijansa ja hömpästäkin on mahdollista kirjoittaa ajatuksella. Yhtä lailla tilausta on varmasti kevyemmälle verbaaliakrobatialle. Televisio on monimuotoinen media ja monimuotoista on myös sen yleisö. Miksei monimuotoista ja -puolista olisi siis tv-kritiikkikin?

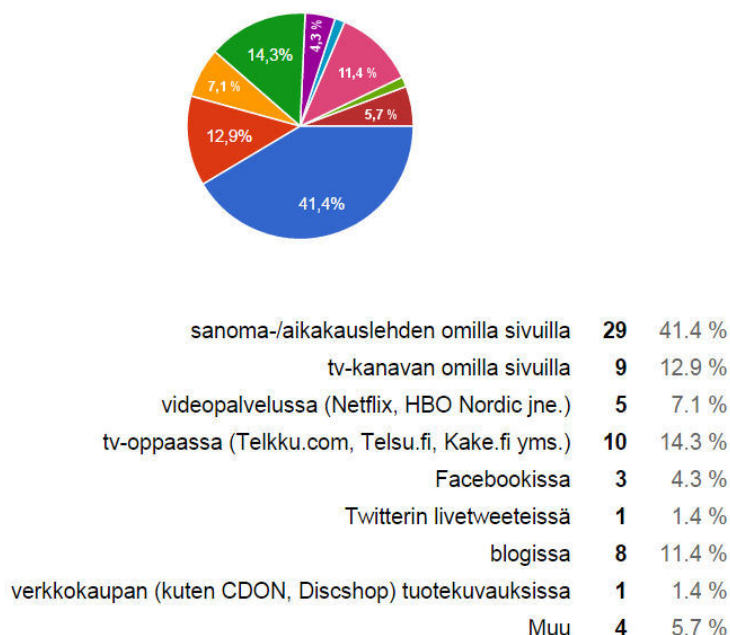
Anton Vanha-Majamaan (2015) mielestä juuri monimuotoisuus ja joustavuus ovat verkkokritiikin suurimpia vahvuuksia perinteiseen printtiin nähden. Verkosta jokaiselle löytyy jotakin. Itse hän kaipaasi nettiin enemmän spesifejä, syventäviä suomenkielisiä juttuja ajankohtaisista sarjoista ja tv-ilmiöistä. Kritiikin hierarkisoivaa yleisösuhdetta Vanha-Majamaa kertoo vierastavansa, ja siksi hän puhuisikin valistuksen sijaan kuratoinnista. Tv-kriitikko toimisi tämän roolin mukaisesti eräänlaisena ohjelmavirran suodattimena ja mediakulttuurin kuraattorina. Siis kanavasisältöjen kerääjänä, luokittelijana ja jakelijana, joka poimii ohjelmatulvasta esille kiinnostavia tapauksia (vrt. Matikainen 2011, 27; Olander 2012, 8). Ne voivat Vanha-Majamaan mukaan olla yhtä hyvin joko korkealaatuisia tai taiteelliselta anniltaan kyseenalaisempia. Tällöin esiin voi nousta myös julkisuudessa vähemmälle huomiolle jääneitä teoksia, jolloin kuraattori-kriitikko toimii siis eräänlaisen orientaatioapua tarjoavan opastajan, ”opaskoiran” (Jaakkola 2006, 141), roolissa.

4 VERKOT VERKON VESILLE: MISTÄ KOTI KRITIIKILLE?

Kuten jo aiemmin todettua, ensisijaisen tärkeää tv-kritiikin olisi löytää paikkansa verkosta ja sosiaalisesta mediasta. Mikä tuo paikka siis voisi olla? Seuraavassa käyn lyhyesti läpi muutamia kysely- ja haastatteluaineistosta esiin nousseita näkemyksiä.

4.1 Perinteisen median verkkosivut

Kyselyni perusteella televisiokritiikin luontevin ja luotettavin tarjoaja löytyy verkkoympäristössäänkin yhä vanhasta, tutusta osoitteesta.

Kuvio 2. Millä verkkoalustalla lukisit mieluiten tv-kritiikkiä? ⁵ Vastauksia yht. 70.

⁵ Vaihtoehdossa "Muu" kannatusta saivat netin keskustelupalstat, elokuva- ja tv-aiheiset verkkolehdet sekä jonkinlainen oma tv-kritiikkisivusto. Lisäksi osa vastaajista kertoi, kuinka olisi halunnut valita yhden sijasta useamman vaihtoehdon

Vaikka median muuttuneesta yleisösuhteesta paljon puhutaan, vaikuttavat siis sanoma- ja aikakauslehtien omat julkaisukanavat olevan yhä arvossaan. Kyselyn tulos ei ole sinänsä iso yllätys, sillä vastaavia havaintoja on tehty myös muissa aihetta koskevissa tutkimuksissa (esim. Matikainen 2009). Syyt perinteisten mediatoimijoiden suosimiseen noudattavat nekin aiemman tutkimuksen havaintoja. Perusteluissa avainsanoiksi nousevat täten perinteisen lehtijournalismin tuttuus, luotettavuus, puolueettomuus, asiantuntemus sekä aineiston helppo saavutettavuus.

Yleensä [lehtien] kritiikki on asiallista ja ammattilaisen tekemää. TV-kanavilla voisi mennä mainostukseksi. (kohtuukäyttäjä #51, nainen 25–44 v.)

Blogia (ynnä Facebookia ja Twitteriä) vaille muihin alustoihin kuin sanoma- tai aikakauslehtiin omilla sivuillaan ei voi luottaa riippumattomina arvostelujen tarjoajina. (kohtuukäyttäjä #54, nainen 45–64 v.)

Luen muutenkin sanomalehtien nettisivuja, joten voisin joskus lukea tv-arvosteluja siellä. (addikti #62, nainen 18–24 v.)

Media kiinnostaa ja jos kyseinen media ei ole samaa taloa tv-kanavan kanssa, niin uskon sen riippumattomaan sisältöön. (kohtuukäyttäjä #75, mies 25–44 v.)

Aamulehdessä lehden tarjoamaan verkkokritiikkiin suhtaudutaan silti epäröiden. Perusteluksi nousee lähes sama syy, minkä vuoksi monet kyselyn vastaajista liuttivat nimenomaisesti juuri perinteisen mediakanavan puolesta.

En ole varma, onko juuri lehden verkkosivu se paras mahdollinen paikka kritiikeille. Niitä pitäisi löytyä jostain sellaisesta paikasta, josta asiasta kiinnostuneet lukijat sen kätevästi löytävät. (Laurila 2015)

Itse näkisin tv-kritiikkiä kernaasti lehden omilla verkkosivuilla, missä sitä esimerkiksi *Helsingin Sanomien* kohdalla jo jossain määrin tarjotaankin. Uskon, että aiheesta kiinnostuneet löytäisivät arviot tutulta julkaisukanavalta helpostikin. Kielämättä myös perinteisen median sopimusperusteinen ja tässä mielessä ”varma” tulonsaantimekanismi houkuttaisi. Toisaalta ymmärrän Laurilan epäröinnin. Vaikka media onkin muuttumassa yhä yksilöidympään suuntaan, eivät mahdollisimman laajaa lukijakuntaa tavoittelevan julkaisun intressit ja resurssit välttämättä veny kovin kohdistetun harrastajakunnan palvelemiseen.

4.2 Verkon tv-lehdet ja -oppaat

Eräs kyselyni vastaajista toi mahdollisena tv-kritiikin julkaisupaikkana esiin alan erikoislehtien verkkosivut. Ongelmana vain on, ettei erityisesti televisioon keskittyviä julkaisuja Suomessa montaa ole, ja kriittisesti aihettaan lähestyviä sitäkin vähemmän. Satunnaisia tv-arvioita netissä tarjoaa *Ilta-Sanomien Tv-lehti*. Lisäksi *TV-maailmalla* on viikoittaiset ohjelmatärppinsä arvioineen, joita se julkaisee kustantajansa tarjoamassa *Plaza*-verkkopalvelussa. Samasta palvelusta löytyvät myös tv-kanavien päivittäiset ohjelmatiedot. Tv-kritiikin mahdollisista verkkoalustoista nämä netissä julkaistut ohjelmaoppaat saivatkin kyselyssäni toiseksi eniten kannatusta (Kuvio 2). Niitä myös kertoi käyttävänsä yli 60 prosenttia vastaajista.

Tv-opasta kritiikin luontevaksi kotipesäksi ehdotti myös Elina Laurila. Hänen mukaansa siitä voisi parhaimmillaan tulla tv-intoilijoille kätevä kokoontumispaikka. Nimeltä Laurila mainitsi luonnollisesti Alma Median oman *Telkku.com* -palvelun. Muita vastaavia ohjelmaoppaita ovat Allerin julkaisema *Telvis.fi*, A-lehtien ja City Digitalin yhteinen *Telsu.fi*, Pop Median *Kake.fi* sekä mainosyhtiö Klik Klikin tarjoama *Iltaapu.fi*.

Tyypillisesti kyseisissä palveluissa suositaan käyttäjälähtöistä kritiikkiä, eli tarjotaan käyttäjälle mahdollisuus kommentoida ohjelmaa ja jakaa sille tähtiä. Pisteytykset ja mahdolliset sanalliset arviot on poimittu netin muista elokuva- ja tv-palveluista, käytännössä joko *Imdb*:stä tai *Leffatykki.comista*. Oppaista ainoa, joka on jossain vaiheessa tarjonnut ammattikritikon ohjelma-arvioita, on *Iltalehde*ltä elokuva-arvionsa saanut *Telkku.com*. Enää niitä ei kuitenkaan oppaasta löydy. Tv-sarjoista laadittuja lehtikritiikkejä ei ole nähty oppaissa senkään vertaa. Anton Vanha-Majamaa (2015) näkeekin tässä ammatilliselle tv-kritiikille potentiaalisen julkaisuväylän. Ihanteellisimpana hän pitäisi palvelua, joka kokoaisi yhteen eri medioissa tehdyt jutut aina kustakin ohjelmasta. Tällöin esimerkiksi jonkin jatkuvan laatusarjan kohdalta löytyisivät linkin takaa sekä siitä laaditut lehtijutut että mahdolliset muiden medioiden tarjoamat ohjelma-analyysit (kuten Vanha-Majamaan toimittaman *Näköradio*-ohjelman podcastit).

4.3 Blogit

Viime vuosina erityisesti kirjallisuuden puolella ovat vaihtoehdon perinteiselle sanomalehtikritiikille tarjonneet kirjaharrastajien ylläpitämät blogit. Alan sisällä niiden vastaanotto on ollut kaksijakoinen. Kuten jo edellä todettiin, on blogien katsottu tallovan ammattiosaamisen ja asiantuntemuksen varpaille. Toisaalta harrastajien teksteistä välittyvää löytämisen ja jakamisen riemua on myös tervehditty ilolla. Perinteinen kirjallisuuskritiikki näyttäytyy blogien rinnalla tarpeettoman vaikeaselkoisena ja etäisenä (ks. Mykkänen 2015). Toimittaja ja kirjallisuuskritikko Maaria Ylikangas (2013) onkin ennustanut blogikritiikin käytön yleistyvän jatkossa myös lehtien sivuilla.

Television kohdalla kotimaista blogimuotoista kritiikkiä ei silti hirveästi netistä löydy. Se on yllättävää, kun ajatellaan, miten paljon Suomessa televisiota – perinteistäkin – yhä katsotaan ja kuinka kiinteä osa nykytelevisiota muu sosiaalinen media jo on (ks. Puukka 2015). Anton Vanha-Majamaa ja Jerry Kurunen ovat blogeineen harvinaisia poikkeuksia. Molemmat luonnollisesti kehuvat julkaisukanavaansa ja näkevät blogimuotoisessa kritiikissä monia etuja painettuun verrattuna. Esiin nousevat printtimedian kritiikille asettamat rajoitukset niin tilan, kielen, muodon kuin julkaisutahdinkin suhteen. Niihin verrattuna blogi koetaan huomattavasti joustavampana mediumina. Blogin ansiolistassa komeilevat muiden muassa sanat ajankohtainen, välitön, monikanavainen ja monimuotoinen. Blogissa on mahdollista viestiä tehokkaasti myös kuvilla, videolla tai vaikkapa gif-animaatioilla, jos se on aiheen kannalta mielekästä. Blogialustan vahvuuksia ovat myös sen näppärät arkistointi- ja hakutoiminnot. Kategorioiden ja tunnisteiden (nk. tagit) avulla vanhempienkin arvostelujen hakeminen luonnistuu blogialustalla vaivatta. Verkkoalustan tarjoamien monipuolisten ominaisuuksien vuoksi Vanha-Majamaa ei näekään mieltä sanomalehtiformaatin siirtämisessä nettiin sellaiseenaan. Toisaalta Kurunen muistuttaa, että viime kädessä bloginkin kohdalla kyse on vain pohjaratkaisusta: julkaisualustasta riippumatta tärkeintä on tekstin sujuvuus ja sisältö. (Kurunen 2015; Vanha-Majamaa 2015.)

Kyselyssäni nostin blogin omaksi, perinteisen median verkkosivuista erilliseksi alustavaihtoehdoksi. Silti tv-blogin voi tietysti tarjota myös osana verkkolehteä. Niin kritiikin tavoittavuuden kuin kriitikon toimeentulon kannalta se olisikin varmasti toimivin ratkaisu. Ilman valmista lukijapohjaa ja työpanoksesta maksettavaa korvausta saattaa innokkaimmankin harrastajabloggaajan virta hiipua.

Anton Vanha-Majamaa (2015) näkisikin mieluusti isojen lehtien panostavan nykyistä enemmän verkkokritiikkiin. Toisaalta häntä viehättää harrastuspohjaisten blogien riippumattomuus. Samaa korosti edellä ”kohtuukäyttäjät #55” ja julkaisukanavan riippumattomuus nousi kyselyssä keskeiseksi perusteeksi myös muilla blogin puolestapuhujilla.

Tv-kanava tai videopalvelu ei kyllä ikinä kirjoita negatiivisesti omista ohjelmista. (kohtuukäyttäjät #26, mies 25–44 v.)

HBO:n, CDON:in ja Discshopin kaltaisissa palveluissa on aina ristiriita, koska heidän tehtävä on ensisijaisesti myydä tuotetta mikä taas ei ole kritiikin tarkoitus. (kohtuukäyttäjät #50, mies 25–44 v.)

Kritiikiltä edellytetty asiantuntemus ja persoonallisuus nousivat niin ikään blogia puoltavissa argumenteissa esiin.

Blogit antavat mahdollisuuden käydä ohjelman tapahtumia/teemoja/ajatuksia läpi syvemmin. [...] Blogeissa myös tulevat eniten esille kirjoittajan omat ajatukset ja persoonalliset lähtökohdat. (addikti #60, nainen 18–24 v.)

Blogi on henkilökohtainen, kirjoittajan tausta yleensä näkyvissä joten helpompi suhteuttaa kirjoittajan näkemystä. Omassa blogissa kritiikki tuntuu rehelliseltä vaikka varmasti myös mainonnalla on osuutensa näissä. (kohtuukäyttäjät #64, nainen 25–44 v.)

”Kohtuukäyttäjät #64” tuo edellä kiintoisasti esiin blogin mahdolliset kaupalliset kytkökset. Tällä hän todennäköisesti viittaa esimerkiksi kirja- ja muotiblogeissa yleiseen arvostelukappaleiden ja tuotenäytteiden vastaanottamiseen, kumppanuusmarkkinointiin ja vastaaviin piilomainonnan rajoilla kulkeviin käytäntöihin, joiden etiikasta ja lainmukaisuudesta on väännetty viime vuosina sekä blogosfäärin sisällä että ulkopuolella kiivaasti kättä (ks. Pyy 2013; Mayow 2013).

Jotta lehtitalojen ulkopuolisella tv-blogilla olisi mahdollisuus tuoda kirjoittajalleen edes hiukan ansiotuloja, päätyisi eittämättä myös tv-kritiikki eettisten kysymysten

äärelle. Pelkona tällöin on, että blogin solmimat kaupalliset yhteistyökuviot heijastuisivat kirjoittajan laatimaan arvioon sen kriittistä terää tylsyttyäen. Anton Vanha-Majamaa (2015) nostaa tässä kohdin esiin edellä pohditun fanikritiikin. Tärkeintä on hänen mukaansa läpinäkyvyys. Mikäli bloggaaja pelaa faniutensa suhteen avoimin kortein ja blogi kenties on jo perustaltaan ja aihepiiriltään vertaisryhmille suunnattu, ei Vanha-Majamaa näe sen sponsoroinnissa ongelmaa. Lähestymistapa ja muoto pysyisivät tuolloin joka tapauksessa samoina, oli blogilla kaupallista yhteistyötä tai ei.

4.4 Muut some-palvelut

Muut some-palvelut, etunenässä Facebook ja Twitter, nähtiin sekä kysely- että haastatteluaineistossa ennen kaikkea näppärinä, toisaalla tarjotun kritiikin markkinointi- ja tiedotuskanavina. Juuri lukijoiden tavoittamisessa ja houkuttelemisessa halutun aineiston äärelle niitä varmasti kannattaakin hyödyntää – löytyivät arviot sitten sanomalehden omilta verkkosivuilta, ohjelmaoppaan ohesta tai mistä tahansa.

Varsinaisiksi kritiikin julkaisupaikoiksi mainitut palvelut sitä vastoin soveltuvat kehnommin. Jerry Kurunen pitää tässä kohtaa Facebookin suurimpina puutteina sen rajoittuneita hakutoimintoja kömpelöine aikajanoineen. Palvelua on hankala käyttää, mikäli lukija kaipaisi käsiinsä esimerkiksi jotain kirjoittajan vanhempaa arvostelua. Twitterissä puolestaan on lisärajoitteena sen suppea, maksimissaan vain 140 merkkiä salliva tekstimäärä. (Kurunen 2015.) Silti maailmalla Twitter-komentointi on nykyisellään jo hyvinkin yleistä tv-kriitikoiden keskuudessa. Yhdysvalloissa valtaalehtien tv-arvostelijoita on peräti parjattu nihkeästä suhtautumisesta kyseiseen palveluun (Petersen 2014). Televisiokritiikin nasevimmista tviitista sen sijaan laaditaan top-listauksia ja hehkutetaan heitä ”tv-kritiikin uuden kulta-ajan” airueiksi (Brown 2015).

Yhdysvalloissa monet tv-kriitikot osallistuvat myös aktiivisesti reaaliaikaiseen tv-sarjoista käytyyn keskusteluun. Tämä Suomessa toistaiseksi vasta suoriin ur-

heilu-, viihde- ja asiaohjelmiin pesiytynyt ”live-tviittäus” on ilmiö, joka herättää risiiriitaisia tunteita. Myönnän itsekkin suhtautuvani siihen varauksellisesti. Toisin sanoen katson mieluummin tv-ohjelmat kaikessa rauhassa ja halutessani kommentoin niitä vasta jälkikäteen. Enkä ole mielipiteineni yksin. Eräs kyselyyni vastannut nuori tv-intoilija meni peräti niin pitkälle, että kutsui live-tviittäusta ”yhdeksi typerimmistä asioista, mitä some on tuonut muassaan” (”addikti #63”, nainen 18–24 v.). Vastaaajan mielestä tasokkaan televisioviihteen tehtävä olisi nimenomaan irrottaa katsoja teknologian kahlitsemasta arjestaan eikä suinkaan lukita sitä älylaitteiden huomiota itse asialta anastavaan vankilaan (vrt. Twemlow 2014).

Ilmiö joka tapauksessa on jo täällä, eikä todennäköisesti ole häviämässä minnekään, joten siinä mielessä rutina sen suhteen on turhaa. Kuten Anton Vanhamaa (2015) asian muotoilee, jos keskustelu sarjan jaksosta käydään joka tapauksessa jo sen aikana, miksei tällöin myös kriitikko osallistuisi siihen? Ehkä tässäkin kohdalla tulisi siis puhua ennemmin uuden katselu- ja keskustelutavan tuomista mahdollisuuksista. Kuoreensa tv-kritiikillä tuskin ainakaan on varaa uuden edessä vetäytyä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kotimainen, sanomalehdessä julkaistu televisiokritiikki vaikuttaa tällä hetkellä hieman eksyneeltä, suunnastaan epävarmalta ja aralta. Journalistisena tekstilajina se on jämähtänyt vanhoille tutuille askelsijoilleen, kun muu media-aines rinnalla etsii jatkuvasti uusia yleisöä tavoittavia ilmaisukeinoja ja julkaisutapoja. Kehitystä jarruttaa kotimaista kritiikkikeskustelua yleisemminkin vaivaava tulokseton vastakkaisasettelu ja ikuisuuskysymyksiin takertuminen. Rakentavien ehdotusten sijaan keskitytään keinotekkoisten raja-aitojen pystyttämiseen ja mustavalkoiseen joko-tai -ajatteluun. Kuten opinnäytetyössäni havaitsin, näkemyspoteroita syntyy jo itse kritiikin käsitteestä. Epäillään, voiko television, jo lähtökohdiltaan arkisen ja viihteellisen median, kohdalla edes puhua vakavasti otettavasta, ”oikeasta” kritiikistä? Entä voiko sellaisesta puhua sanomalehden journalistisessa, populistisena ja viihteellisenä pidetyssä kontekstissa? Selvää on, että ongelmassa ollaan, jos journalistiseksi määritelty juttutyyppi koetaan vähäpätöiseksi juuri journalistisuutensa suhteen. Nähdään tunteisiin vetoava ilmaisu ja innostuneisuus asiantuntevan kritiikin vastakohtina. Pysytellään mieluummin viileinä etäällä kuin oltaisiin tunteella lähellä.

Tutkielmani valossa syytä mustasukkaiseen kritiikkiperinteen varjelemiseen ja journalistisuuden välttelyyn ei ole. Nykyisessä median myllerryksessä luutuneista asenteista ja turhasta vastakkainasettelusta on nähdäkseni vain haittaa. Televisiokritiikin kohdalla tärkeämpää olisi pohtia sen tehtävän ja kohderyhmän selkeyttämistä. Missä roolissa ja kenelle verkkoajan tv-kritiikkiä tulisi tehdä? Avainsanaksi nousee tällöin asiantuntemus. Käsite, johon niin ikään liittyy merkillistä mystifiointia. Lehdissä asiantuntemus yhdistetään objektiivisen, analyyttisen ja etäisen kaltaisiin määreisiin, joiden puolestaan oletetaan ja pelätään karkottavan tekstiltä yleistajuista helppoutta odottavat lukijat. Kriittikokunnassa taas katsotaan huolestuneina verkon tunteikkaan vertaiskritiikin suuntaan, ikään kuin intohimoinen harrastuneisuus ja asiantuntemus olisivat käsitteinä toisensa poissulkevia eikä niin kutsuttu ammattikritikko voisi puolestaan innostua mistään. Ajatus

on absurdi. Henkilökohtaisesti en tunne yhtäkään kriitikkoa, joka ei pitäisi arviomastaan kulttuurin lajista. Kuten edellä on korostettu, harrastuneisuudesta ja löytämisen ilosta niin kutsutussa ammattikritiikissäkin on ytimeltään kyse. Tai jos ei ole, on kriitikko täysin väärässä työssä.

Tutkielmaan liittyvässä kyselyssä harrastuneisuutta ei nähtykään asiantuntemuksen vastakohtana, vaan pikemmin siihen kuuluvana ominaisuutena. Tarjonnaltaan kirjavan televisio-ohjelmiston kohdalla fanitason perehtyneisyydestä katsottiin olevan jopa etua. Aineistoni valossa kritiikin ja niitä tarjoavien lehtien kannattaisikin harkita painopisteen ja kohderyhmän tarkistusta. Nykyisellään kritiikkejä tarjotaan yleisluontoisesti – ja sen myötä varsin yhdenmukaisesti – kaikille lehden lukijoille kaikesta (perinteisen) tv:n sisällöstä. Turhan pinnalliseksi jäävän yleistiedon sijaan kaivattaisiin syvällistä erityistietoa, lajityyppitietoista kritiikkiä, jossa tunne ja järki voivat kulkea huoletta käsi kädessä. Television vuolaassa ohjelma-
virrassa kysyntää olisi varmasti myös kuratoivalle eli tarjontaa seulovalle ja erilaisia näkökulmia tarjoavalle kritiikille. Monimuotoisen median monimuotoista yleisöä palvelisi varmasti parhaiten mahdollisimman monimuotoinen kritiikki, eikä siihen ole olemassa yhtä ainoaa, oikeaa tapaa saatikka julkaisupaikkaa.

Vaikka työn otsikossa puhutaan verkkoajasta, on myös painetulla sanalla ja perinteillä yhä sijansa. Kyselyssäni perinteiseen mediaan luotettiin edelleen julkaisukanavana eniten ja valtaosa vastaajista näki tv-kritiikin myös verkossa ensisijaisesti lehdistön sisäiseksi tehtäväksi. Ihannetilanteessa printti- ja verkkokritiikki tukevatkin toinen toistaan. Printtilehden rajalliseen tilaan puristettua yleisluontoista ohjelma-arviota täydentää netin syvempi ja kattavampi analyysi. Verkossa tila ja ilmaiskeinojen suppeus ei astu esteeksi, joten sanottavansa voi esittää tarvittaessa myös kuvallisin ja audiovisuaalisin keinoin. Ohjelmaoppailla, blogeilla ja muilla toisiinsa linkittyneillä sosiaalisen median palveluilla kootaan asiasta kiinnostuneet yhteen ja tehdään turhan etäiseksi koetusta kritiikistä elävämpää ja lähestyttävämpää. Televisio yhä vahvasti elävänä ja uusiutuvana mediana varmasti ansaitsee mahdollisimman asiantuntevan ja monipuolisen käsittelyn. Perinteet ovat tärkeitä, mutta ilman rohkeutta ja halua kehittyä, hienoistakin perinteistä tulee pelkkiä pölyisiä muistoesineitä.

LÄHTEET

- Alanne, J. 2013a. Elokuvakritiikiltä odotetaan journalistista otetta. *www.Tutka.pro*. Tulevaisuuden journalistien media. Viitattu 20.11.2015. <http://tutka.pro/?p=3117>.
- Alanne, J. 2013b. Ilmaistarjonta parantaa kaupallista elokuvakritiikkiä. *www.Tutka.pro*. Tulevaisuuden journalistien media. Viitattu 20.11.2015. <http://tutka.pro/?p=4397>.
- Bourdieu, P. 1979. *La distinction. Critique sociale du jugement*. Pariisi: Les Editions de Minuit.
- Brown, N. 2015. The Golden Age Of TV Criticism, Ten Must-Follow TV Critics On Twitter. *Social Media Week*. Viitattu 18.11.2015. <http://socialmediaweek.org/blog/2015/02/golden-age-tv-criticism-ten-must-follow-tv-critics-twitter/>.
- Elfving, S. 2008. *Taikalaatikko ja tunteiden tulkit*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Glasser, T. 1984. *Objectivity Precludes Responsibility*. The Quill: February 1984. Re-print. <https://docs.google.com/file/d/0B5TcWo4479oRMmINRm1SSWJBLTg/edit>.
- Heikkilä, M. 2012. Johdanto: Taiteesta puheeseen. Teoksessa Heikkilä, M. (toim.). *Taidekritiikin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 11–54.
- Hietala, V. 2009. Kuvailu, analyysi, arvottaminen – televisiokritiikin laaja kirjo. *Lähikuva* 4/2009, 69–78.
- Ihonen, M. 2000. Taidekritiikki täynnä sisäisiä ristiriitoja. Julkaistu alunperin *Aamulehti* 28.5.2000. Viitattu 23.11.2015. <http://people.uta.fi/~tlmiah/Jutut2/kritpara.htm>.
- Indiewire 2013. *Telephilia: Has Television Become a More Relevant American Medium Than Art Film?* Viitattu 19.11.2015. <http://www.indiewire.com/article/television/telephilia-a-serial-passion-with-a-serious-purpose>.
- Jaakkola, M. 2006. Urheilija oopperassa: Toimittajan ja kriitikon roolien vuoropuhelua kulttuuri-journalismissa. Teoksessa Ruusunoksa L. (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2006 – Tiedotustutkimus 1/2006*. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, 138–151.
- Kankaanpää, A. 2013. ”En ymmärrä” ja muita epämääräisiä tuntemuksia: Kuinka tehdään hyvää kritiikkiä. Opinnäytetyö. Viestinnän koulutusohjelma. Tornio: Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.11.2015. <https://www.theseus.fi/handle/10024/68948>.
- Kantokorpi, M. 2013. Kritiikki ja kirjallisuuspalkinnot osana kirjallista julkisuutta. Teoksessa Hallila ym. (toim.). *Suomen nykykirjallisuus 2: Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 194 –207.
- Kaukonen, H. 2006. ”Toimittajien ammatillinen keskitysleiri”. Haastattelututkimus *Katso*-lehden vuoden 2003 lehti-uudistuksen vaikutuksesta toimittajien ammatti-identiteettiin. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Viitattu 23.11.2015. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-15502>.
- Keen, A. 2007. *The Cult of the Amateur: How Today's Internet Is Killing Our Culture*. New York: Doubleday.
- Kinnunen, K. 2015. Onko elokuva-arvosteluilla tulevaisuutta? Kuvien takaa -blogi. *Suomen kuva-lehti*. Viitattu 23.11.2015. <http://suomenkuvalehti.fi/kuvien-takaa/onko-elokuva-arvosteluilla-tulevaisuutta/?shared=3121-8b4471ea-999>.

Kurkela, A. 2006. Journalismia, tiedotusta vai markkinointia? Tiedotteet tv-lehtien lähdemateriaalina. Opinnäytetyö. Viestinnän koulutusohjelma. Turku: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.11.2015. http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Turku2006/Turku_KurkelaAnna06.pdf.

Lainto, A. 2010. Amatöörit ja ammattilaiset rinnakkain: elokuvakritiikin murros internetissä. Opinnäytetyö. Viestinnän koulutusohjelma. Turku: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.11.2015. <http://www.theseus.fi/handle/10024/22578>.

Lehtonen, P. 1994. Ihanuutta ja kurjuutta kritiikki-instituutiossa. Helsinki: Yliopistopaino.

Lindholm, M. 2013. MTV #SocialTV. Pyhä kolminaisuus: ihminen, sisällöt ja vuorovaikutus. Slideshare-esitys. Viitattu 22.11.2015. <http://www.slideshare.net/MarttiLindholm/some2013-mtv-socialtv-pyh-kolminaisuus-ihminen-sisllt-ja-vuorovaikutus?related=4>

Lotila, S. 2015. Kriitikko paljastaa: Tämän takia suositut elokuvat saavat usein murska-arvioita. Turkulainen. Viitattu 23.11.2015. <http://www.turkulainen.fi/artikkeli/295658-kriitikko-paljastaa-taman-takia-suositut-elokuvat-saavat-usein-murska-arvioita>.

Majander, A. 2014. Kirjallisuuskritikko tunnustaa: tyhmä saatan olla. Vaan en pahantahtoinen enkä juonittelija. Helsingin Sanomat. Viitattu 22.11.2015. <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1417791645186>.

Matikainen, J. 2009. Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla. Tutkimusraportti. Viestinnän laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto. http://www.helsinki.fi/crc/Julkaisut/sosiaalisen_ja_perinteisen_median_rajalla_raportti.pdf.

Matikainen, J. 2011. Yleisöjen sukupolvet – vastaanottajista tuottajiin?. Teoksessa Matikainen, J. Muuttuvat mediat - haasteelliset sukupolvet. 2. painos. Helsinki: TAT-ryhmä/Infor Oy, 14–32.

Mayow, L. 2013. HS-analyysi: Bloggaajilla on loistotilaisuus sanoutua irti piilomainonnasta. Helsingin Sanomat. Viitattu 17.11.2015. <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1371012256050>.

Mykkänen, E. 2015. Miksi kriitikot kirjoittavat niin vaikeasti? Image. Viitattu 16.11.2015. <http://www.image.fi/image-lehti/miksi-kriitikot-kirjoittavat-niin-vaikeasti>.

Mäkelä, J. 2006. Ote saippuasta – populaarikulttuuri ja kritiikki. Kritiikin Uutiset 2/2006, 2 – 7.

Mäkelä, M. 1999. Kritiikin Uutiset 1/1999, 7.

Niinimäki, P. 2015. Mediasta on tullut minuuden jatke. Turun Sanomat 18.10.2015.

O'Donnel, V. 2007. Guidelines for Television Criticism. Teoksessa O'Donnel, V. Television Criticism. Los Angeles: Sage Publications.

Olander, I 2012. Tiedonhaku 2.0. E-kirja. Oppiminen ja työ 2.0. Helsinki. Sometek. <http://sometek.fi/wp-content/uploads/2012/08/Tiedonhaku-2.0.pdf>

Pantti, M. 2002. Elokuvakritiikki verkkojournalismin aikakaudella. Lähikuva 1/2002, 85–106.

Petersen, A. 2014. Here's Why The New York Times' Television Criticism Is So Bad. BuzzFeed 26.9.2014. Viitattu 18.11.2015. <http://www.buzzfeed.com/annehelenpetersen/times-criticism-so-bad#.rbZPJ0oy>.

Puukka, P. 2015. Suomalaiset katsovat yhä televisiota yli kolme tuntia päivässä. Yle 20.1.2015. Viitattu 16.11.2015. http://yle.fi/uutiset/suomalaiset_katsovat_televisiota_yha_yli_kolme_tuntia_paivassa/7747989.

Pyy, O. 2013. Mystinen ja puhuttu blogimainonta. Outi Les Pyy -blogi. Viitattu 17.11. <http://outilespyy.com/mystinen-ja-puhuttu-blogimainonta/>.

Ripatti, M. 2005. Palvelujournalismia. Journalisti 12/2005, 5.

Rotko, H. & Edin, H. 2015. TV:tä katsotaan enemmän kuin koskaan. Talouselämä. Viitattu 13.10.2015. <http://www.talouselama.fi/tebatti/tv-ta-katsotaan-enemman-kuin-koskaan-3365258>.

Saarenmaa, L. 2009. Osa-aikaisen ensi-iltakriitikon tunnustuksia. Lähikuva 4/2009, 85–91.

Salusjärvi, A. 2012. Vastaus Tuula-Liina Varikselle. Kritiikin uutiset. Viitattu 22.11.2015. <http://www.kritiikinuutiset.fi/vastaus-tuula-liina-varikselle/>.

Selkokari, A. 2006. Elokvakritiikki muuttuu kuten maailmakin. Filmihullu 1/2006, 30.

Selkokari, A. 2010. Elokvakritiikin murroksista. Teoksessa Jokinen, H. (toim.) Kritiikin kasvot. Helsinki: Suomen arvostelijain liitto ry, 48–53.

Shapiro, S. No, TV-Declinist, Television as We Know It Is Not Dead. Observer. Viitattu 23.11.2015. <http://observer.com/2015/08/no-tv-declinists-television-as-we-know-it-is-not-dead/>.

Street, J. 2005. Politics & Popular Culture. Cambridge: Polity Press.

Takala, H. 2014. Hämmästyä! Suututa! Herätä tunteita! Sosiaalisen median konsulttitoimisto Zento. Viitattu 23.11.2015. <http://www.zento.fi/blog/hammastyta-suututa-herata-tunteita>.

Toijonen, S. 2010a. Etäältä näkee tarkemmin. Teoksessa Jokinen, H. (toim.) Kritiikin kasvot. Helsinki: Suomen arvostelijain liitto ry, 54–61.

Toijonen, S. 2010b. Kritiikki rakentaa kirjallisuuden kestäväää kaarisiltaa. Teoksessa Jokinen, H. (toim.) Kritiikin kasvot. Helsinki: Suomen arvostelijain liitto ry, 54–61.

Tuominen, M. 2010. Kritiikkiä vai journalismia? Teoksessa Jokinen, H. (toim.) Kritiikin kasvot. Helsinki: Suomen arvostelijain liitto ry, 24–29.

Twemlow, J. 2014. Live-tweeting is ruining television with it's #IdioticCommentary. The Guardian. Viitattu 23.11.2015. <http://www.theguardian.com/tv-and-radio/2014/nov/24/live-tweeting-is-ruining-television-with-its-idioticcommentary>.

Varis, T. 2012. Sukupuutto vai nälkäkuolema? Mieli-piteet/Näkökulma. Kansan Uutiset. Viitattu 23.11.2015. <http://www.kansanuutiset.fi/mieli-piteet/nakokulma/2820085/sukupuutto-vai-nalka-kuolema>.

Ylikangas, M. 2013. Kirjabloggaamisen ääriiivoja. Luutii-yhteisöblogi. Viitattu 23.11.2015. www.luutii.ma-pe.net/kirjabloggaamisen-aariviivoja/.

Ylikangas, M. 2014. Sukupuuttoko se siellä? Kritiikki digitaalisessa maailmassa. Luutii-yhteisöblogi. Viitattu 23.11.2015. <http://www.luutii.ma-pe.net/sukupuuttoko-se-siella-kritiikki-digitaalisessa-maailmassa/>.

Haastattelut

Kurunen, J. 2015. Re: Tv-kritiikistä. Sähköpostiviestit 5.–7.8.2015. Vastaanottaja J. Kaakko. Harastajakriitikon ajatuksia tv-kritiikistä.

Laurila, E. 2015. Re: Tiedoksi ja muistutukseksi. Sähköpostiviestit 14.–15.4.2015. Vastaanottaja J. Kaakko. Aamulehden toimittajan ajatuksia tv-kritiikistä.

Vanha-Majamaa, A. 2015. Re: Tv-kritiikistä. Sähköpostiviesti 8.8.2015. Vastaanottaja J. Kaakko. Ammattikriitikon ajatuksia tv-kritiikistä.

Tv-kritiikistä

Kysely Turun AMK:n opinnäytetyötä varten

Sukupuolesi?

- ☐ ☒ Nainen
- ☐ ☒ Mies

Ikäsi?

- ☐ ☒ 13–17
- ☐ ☒ 18–24
- ☐ ☒ 25–44
- ☐ ☒ 45–64
- ☐ ☒ 65–

Millaiseksi tv-katsojaksi itseäsi kutsuisit:

sana "televisio" pitää sisällään myös nettikatselun

- ☐ ☒ totaalikieltäytyjä (en katso lainkaan televisiota)
- ☐ ☒ silmäilijä (katson televisiota satunnaisesti)
- ☐ ☒ kohtuukäyttäjä (minulla on muutama ohjelma, jota seuraan vakituisesti)
- ☐ ☒ addikti (olen koukussa moniin tv-sarjoihin)
- ☐ ☒ duunari (katson televisiota työkseni)
- ☐ ☒ Muu:

Seuraatko televisio-ohjelmia ja -sarjoja useimmiten:

- ☐ ☒ suorana perinteisestä televisiosta
- ☐ ☒ tv-kanavien maksuttomista verkkopalveluista (YleAreena, Katsomo, Ruutu)
- ☐ ☒ netin maksullisista videopalveluista (kuten Netflix, HBO Nordic)
- ☐ ☒ digiboksitallenteilta
- ☐ ☒ ladattuina videotiedostoina (nk. torrentit)
- ☐ ☒ dvd/blu-ray-levyiltä
- ☐ ☒ pressisaitilta
- ☐ ☒ IPTV-palveluista (kuten Elisa Viihde, Sonera Viihde, Maxivision)

Luetko painettujen sanomalehtien tv-kritiikkejä?

- ☒ Kyllä
- ☒ Ei

Miksi ensisijaisesti luet tv-kritiikkejä?

- ☒ saadakseni ohjelmasta tietoa (mistä se kertoo, ketä siinä esiintyy jne.)
- ☒ löytääkseni ohjelmavirrasta kiinnostavimmat teokset
- ☒ tietääkseni, kannattaako juuri kyseistä ohjelmaa katsoa
- ☒ löytääkseni niistä kiinnostavia näkökulmia katselua varten
- ☒ lukunautinnon vuoksi
- ☒ Muu:

Onko tv-kritiikki vaikuttanut katselupäätökseesi?

- ☒ Kyllä
- ☒ Ei

Miksi ensisijaisesti ET lue tv-kritiikkejä?

- ☒ luotan mieluummin omaan arvostelukykyyneeni
- ☒ ne eivät vastaa tv-makuani
- ☒ ne ovat liian vaikeaselkoisia
- ☒ ne ovat liian kuivia ja analyttisiä
- ☒ luen verkkolehtiä, joissa tv-kritiikkejä ei ole
- ☒ Muu:

Luen mieluummin

- ☒ lyhyitä, napakoita ja viihdyttäviä kritiikkejä
- ☒ pidempiä, pohdiskelevia ja älyllisesti haastavia kritiikkejä

Pidän hyödyllisempänä

- ☒ ohjelman esitystä edeltävää ennakkoarviota
- ☒ jälkikäteistä analyysia (jossa kriitikko esimerkiksi arvioi sarjan kokonaista tuotantokautta)

Näet lehdessä tv- tai elokuva-arvostelun. Mikä ohjaa ensisijaisesti lukupäätöstäsi?

- ☒ arvion otsikko

- ☒ arvioitu teos
- ☒ annetut tähdet
- ☒ arvioijan nimi
- ☒ Muu:

Pitääkö arviot mielestäsi aina pisteyttää/tähteyttää?

- ☒ Kyllä
- ☒ Ei
- ☒ En osaa sanoa

Perustelut?

Saako kriitikko olla arvioimansa ohjelman fani?

- ☒ Kyllä
- ☒ Ei
- ☒ En osaa sanoa

Perustelut?

Käytätkö netin tv-oppaita (Telkku.com, Telsu.fi yms.)

- ☒ Kyllä
- ☒ Ei

Luetko/seuraatko blogeja?

- ☒ Kyllä
- ☒ Ei

Mitä blogeja luet/seuraat? Mainitse muutama nimeltä tai kerro blogin aihealue.

Valitse kolme tärkeintä ominaisuutta, jotka tekevät blogista hyvän

- ☐ se tarjoaa kiintoisaa tietoa ja hyviä vinkkejä
- ☐ se on ajankohtainen
- ☐ se herättää ajatuksia
- ☐ se herättää tunteita
- ☐ se miellyttää silmää
- ☐ se on helppolukuinen
- ☐ se on aiheeltaan tiukasti rajattu
- ☐ se on aihevalikoimaltaan monipuolinen
- ☐ se on persoonallinen
- ☐ se huomioi lukijansa
- ☐ sillä on tiheä julkaisutahti
- ☐ Muu:
-

Seuraavassa on lueteltu tv-blogin aiheita. Valitse niistä kolme kiinnostavinta.

- ☐ median murros
- ☐ tosi-tv
- ☐ seksi
- ☐ mysteerisarjat
- ☐ luksuskodit
- ☐ kotimainen komedia
- ☐ alastomat treffit
- ☐ fantasiasarjat
- ☐ fanius
- ☐ pohjoismaiset rikossarjat
- ☐ musiikki
- ☐ pikkukaupunkikauhu
- ☐ euroviisut
- ☐ urheilu
- ☐ tv:n historia
- ☐ lastenohjelmat
- ☐ supersankarit
- ☐ leffatähdet
- ☐ kasarinnostalgia
- ☐ ahdistavat sarjat
- ☐ maailmanloppu
- ☐ roskaleffat
- ☐ rasismi

Kaipaako hyvä blogi mielestäsi kuvia?

- ☒ Kyllä
- ☒ Ei

Entä videota?

- ☒ Kyllä
- ☒ Ei

Mitä some-palveluja käytät?

- ☐ Facebookia
- ☐ YouTubea
- ☐ Twitteriä
- ☐ Instagramia
- ☐ Google Plussaa
- ☐ IRC-galleriaa
- ☐ WhatsUppia
- ☐ Verkon keskustelupalstoja (Muro BBS, Suomi24 tms.)
- ☐ Muu:

Oletko keskustellut tv-ohjelmasta tai kommentoinut sitä somessa?

- ☒ Kyllä
- ☒ Ei

Kuinka usein?

1 2 3 4 5

hyvin harvoin	☒	☒	☒	☒	☒	erittäin usein
---------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------

Missä olet useimmiten tv-keskustelua käynyt?

- ☒ Twitterissä
- ☒ Facebookissa
- ☒ Google plussassa
- ☒ WhatsUpissa
- ☒ blogissa
- ☒ alajulkaisun keskustelupalstalla (DVD Plaza, Elitisti tms.)

- ● Muu:

Oletko kommentoinut tv-ohjelmaa somessa sen ollessa käynnissä (esim. livetweettaus)

- ● Kyllä
- ● Ei

Pitäisikö tv-kritiikkejä tarjota nykyistä enemmän netissä?

- ● Kyllä
- ● Ei
- ● En osaa sanoa

Perustelut?

Millä verkkoalustalla lukisit mieluiten tv-kritiikkiä

- ● sanoma-/aikakauslehden omilla sivuilla
- ● tv-kanavan omilla sivuilla
- ● videopalvelussa (Netflix, HBO Nordic jne.)
- ● tv-oppaassa (Telkku.com, Telsu.fi, Kake.fi yms.)
- ● Facebookissa
- ● Twitterin livetweeteissä
- ● blogissa
- ● verkkokaupan (kuten CDON, Discshop) tuotekuvauksissa
- ● Muu:

Perustelut?

Muita kyselyn herättämiä ajatuksia?